

Шпакова О. В.,

здобувач, завідувач лабораторіє кафедри
цивільного права № 1 Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

ДО ПИТАННЯ ОХОРОНИ ПРАВ НА СОРТИ РОСЛИН В УКРАЇНІ

З розвитком новітніх досягнень у галузі сільськогосподарського виробництва для України, як аграрної держави, головним елементом сільськогосподарської культури є поліпшення сортів рослин. Однак виведення і вирощування нових сортів – це дуже тривалий і складний процес, який потребує нового підходу та спеціалізації у виробництві насіння.

З метою створення умов для належного захисту селекційних досягнень у сфері рослинництва 2 грудня 1961 р. була підписана Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин (далі – Конвенція). Для забезпечення охорони прав на нові сорти рослин та захисту прав і законних інтересів селекціонерів був створений Міжнародний Союз з охорони нових сортів рослин (далі УПОВ) – міжурядова організація, яка на сьогодні об'єднує 71 державу.

Конвенція визначає для членів УПОВ головні функції, а саме: стандартні правила встановлення новизни, найменування сортів, їх відмінності, однорідності та стабільності для набуття ними правової охорони; мінімальний обсяг правової охорони; мінімальну тривалість правової охорони; правила для національного режиму та пріоритети, які визначають стосунки між членами УПОВ та основні принципи їх співпраці.

Відповідно до Конвенції членами УПОВ можуть бути країни, що мають адаптоване до її вимог законодавство про селекцію і державні органи, до компетенції яких віднесені: охорона прав на нові сорти, видача за результатами експертизи охоронних документів або анулювання таких документів, реєстрація договорів про надання ліцензій (дозволів) на виробництво та продаж насіння (садивного матеріалу) сортів, допущених до господарського використання,

вирішення спірних питань щодо оформлення та використання майнових прав на них, тощо. За результатами системних аналітичних досліджень діяльності, пов'язаної з новими сортами рослин, встановлено, що у країнах-членах УПОВ здійснюється понад 70% комерційних операцій щодо передачі майнових прав на сорти. Частина договорів, яка пов'язана з передачею у використання сортів рослин економічно розвинених країн, складає 95%. Велика кількість видів, сортів у межах цих видів, виробників насіння (або рослинного матеріалу) спонукали селекціонерів багатьох європейських країн організувати спеціалізовані фірми, які б відповідали за видачу ліцензій або субліцензій на використання сортів рослин від імені селекціонера чи його представника.

Україна 3 листопада 1995 р. стала двадцять дев'ятим повноправним членом УПОВ згідно з рішенням XI надзвичайної Сесії Ради УПОВ від 22 квітня 1994 р. про можливість приєднання України до Конвенції з охорони нових сортів рослин у редакції 1978 р. та виконання низки необхідних процедур. Для цього було прийнято Закон України "Про приєднання України до Міжнародної конвенції про охорону нових сортів рослин" від 2 червня 1995 року.

Вступом до в УПОВ Україна заявила про свої наміри охороняти права селекціонерів на основі принципів, що отримали міжнародне визнання і підтримку. Вона надає вітчизняним селекціонерам можливість отримувати правову охорону в інших державах-членах Союзу і стимулює іноземних селекціонерів до вкладання коштів у селекцію рослин і виробництво насіння на своїй території. Крім того, держави мають можливість ділитися особистим досвідом і використовувати досвід інших держав – членів Союзу [8, с. 8-10].

Оскільки Україна заявляє намір вступу до ЄС, то доречно зазначити, що система охорони прав на сорти рослин ЄС почала функціонувати з прийняттям Регламенту Ради (ЄС) №2100/94 від 27 липня 1994 року про права на сорти рослин у Спільноті (Council Regulation (EC) №2100/94 of 27 July 1994 on Community plant variety rights) (далі – Регламент). Відповідно до пункту 1 статті 5 Регламенту предметом охорони можуть бути сорти всіх ботанічних сортів та видів, а також гібриди родів та видів. Тобто не міститься критеріїв обмеження кола гібридів, які можуть підлягати охороні. В

українському законодавстві охорона може набуватися лише на гібрид першого покоління. Таким чином, предмет охорони сорту рослин ЄС є значно ширшим і охоплює будь-які гібриди родів та видів. В зв'язку з цим доцільно було б змінити формулювання пункту 1 статті 11 Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» з „гібрид першого покоління” на „гібриди родів та видів”.

Що стосується нинішньої ситуації в Україні, то як зазначає Ю. Крук в Україні з огляду на застаріле правове регулювання селекціонери не можуть реалізувати потенціал повною мірою. До того ж законодавство у сфері охорони прав на сорти рослин є комплексним, яке стосується різних галузей права. Так, регулювання відносин щодо наукової діяльності з виведення нових сортів рослин пов'язане з нормами трудового, цивільного, господарського та адміністративного права. Відносини наукових установ з виробниками сільськогосподарської продукції регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного та фінансового права. Відносини з використання в наукових цілях землі, лісу, води, генофондних об'єктів регламентуються відповідними нормами земельного, лісового, водного права. Міжнародне співробітництво між установами у сфері інтелектуальної власності підпадає під вплив норм міжнародного права, а відповідальність за порушення норм законодавства у селекції регулюється нормами цивільного, адміністративного, кримінального права.

До основних нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини з охорони прав на сорти рослин в Україні відносяться Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 року, Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року, Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961р., ратифікована Україною 02.08.2006, Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» 21 квітня 1993 р. в редакції від 17.01.2002 року (далі – Закон). Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з одержанням, використанням, захистом, відчуженням і припиненням дії права на сорти рослин в Україні. Відповідно до нього новий сорт є продуктом творчої діяльності селекціонера. Сорт вважається придатним для набуття права на нього як на об'єкт інтелектуальної власності, якщо за проявом ознак,

породжених певним генотипом чи певною комбінацією генотипів, він є новим, відмінним, однорідним і стабільним.

Запровадження в Україні правової охорони сортів рослин мало на меті, у першу чергу, забезпечити захист економічних інтересів селекціонерів-оригінаторів і сприяння окупності коштів, що вкладають у селекцію, оскільки створення нових сортів рослин вимагає великих матеріальних та інтелектуальних витрат.

З урахуванням сказаного додамо, що нам необхідно створити ефективну державну систему з реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин, що викликано міжнародними зобов'язаннями України, зокрема вступом України до Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин, Світової організації торгівлі, виконанням Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності.

У зв'язку з цим необхідно провести систематизацію законодавства у сфері охорони прав на сорти рослин, його перегляд з метою виявлення пробілів і суперечностей та внесення відповідних змін і доповнень.

Список використаної літератури:

1. Гаєвець М. В. Суперечливість норм законодавства України у здійсненні державної реєстрації прав інтелектуальної власності на сорти рослин / М. Гаєвець // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2012 №3. – С. 6–10. – Бібліогр.: с.10
2. Бондаренко Я. Правове регулювання ринку насіння в Україні / Я. Бондаренко // Юридична газета. – 2013. – №46/47 (19 листопада). – С. – 33-34.
3. Крук Ю. Заняття сортом: для забезпечення розширення експорту насіння і інтеграції України в європейську маркетингову мережу насіння необхідно активно удосконалювати національне законодавство по питанням правової охорони права на сорт рослин / Ю. Крук // Юрид. ічна практика: газ. укр. юристів. – 2015 - №45. – С. 16.
4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 року.
5. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961р., ратифікована Україною 02.08.2006.
6. Пушкар М.В. Правові аспекти регулювання земельних відносин у державній системі з охорони прав на сорти рослин / С.В. Пушкар // Стан та перспективи розвитку аграрного права: між нар. наук.-теор. конф., присвяч. 80-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України, заслуж. діяча науки і техніки України В.З. Янчука (26-27 трав. 2005 р.) / ред.: В.М. Єрмоленко, В.І. Курило. – Київ: магістр – ХХІсторіччя, 2005. – С. 185 – 187. – Бібліогр.: с. 187.

5. Пушкар М.В. до питання систематизації законодавства України у сфері інтелектуальної власності на сорти рослин /М.В. пушкар// Вісник господарського судочинства. – 2005. - №5 С. 167-173.

7. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» 21 квітня 1993 р. в редакції від 17.01.2002 року.

8. Радченко А.М. Магістерська робота «Права на сорти рослин за законодавством України та ЄС». 2012 р. с.8-10